

Book Review

ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช

Future Classroom: The Transition from Teacher to Coach

หัตถกาญจน์ อารีศิลป์

Hattakarn Areesilp

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในฐานะครูสอนวรรณกรรมปัจจุบัน ข้อคิดเห็นหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้รับจากนิสิตคือ “ครูไม่ค่อยยอมบอกว่าคำตอบที่ถูกต้องคืออะไร” ออกไปในการทำงานที่ว่า เป็นครูที่ชอบตอบผู้เรียนด้วยคำถามและเปิดให้

พวกเขาได้ร่วมด้วยช่วยกันตอบคำถามนั้น ๆ หลักในการสอนของข้าพเจ้าคือพยายามแบ่งสัดส่วน “การสอนแบบบรรยาย (Lecture)” ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เป็นวัฒนธรรมการสอนที่ผูกติดกับระบบการศึกษาไทยมายาวนานตั้งแต่การเรียนการสอนในระดับปฐมวัยและยังคงมีอิทธิพลต่อผู้เรียนในปัจจุบัน กับ “การสอนแบบอภิปราย (Discussion)” โดยเน้นการพัฒนาทักษะการอ่าน-คิด-วิเคราะห์ที่ตัวบทวรรณกรรมซึ่งในหลายครั้งสะท้อนความเป็นจริงในสังคมไทยได้อย่างซับซ้อนมากกว่าข้อมูลข่าวสารที่เราเสพกันอยู่ทุกวันไว้ในอัตราส่วนที่เท่ากัน หรือเน้นเพิ่มเติมการสอนแบบอภิปรายให้มากขึ้นกว่าเดิม ข้าพเจ้าตอบข้อคิดเห็นของนิสิตว่า “คำตอบที่ถูกต้องอยู่ที่การประมวลผลคำตอบทั้งหมดในชั้นเรียนโดยผู้เรียน” แน่แน่นอนว่า ข้าพเจ้าย่อมมีจุดหมายคำตอบตามหลักวิชาที่ได้เรียนมา และในฐานะ facilitator หรือผู้อำนวยการศึกษาในชั้นเรียนที่เน้นการอภิปราย ข้าพเจ้าย่อมไม่ยอมหยุดการอภิปรายจนกว่าผู้เรียนจะเข้าใจคำตอบนั้น ทว่าคำตอบอันหลากหลายระหว่างการอภิปรายต่างหากที่มอบการเรียนรู้ให้แก่ข้าพเจ้าและผู้เรียน หลายครั้งคำตอบที่ได้รับเปิดมุมมองใหม่ให้แก่ข้าพเจ้าและ

ต่อเชื่อมกับองค์ความรู้เดิมจนขยายและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

แน่นอนว่า ข้อคิดเห็นของนิสิตดังกล่าวมีที่มาจากวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่มุ่งเน้นการสอนเนื้อหาจำนวนมากโดยมีครูเป็นผู้ป้อนเนื้อหา ขณะที่ผู้เรียนมีฐานะเป็นผู้รับความรู้ หรือ passive learner ซึ่งพ่วงมาด้วยการจัดสอบแบบที่เน้นการวัดความรู้ที่ค่อนข้างเน้นไปที่เนื้อหาที่ใช้ทักษะการจำมากกว่าความคิด ทั้งๆ ที่ประเทศของเราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษามาเกือบจะสองทศวรรษ เพราะเหตุใดเราจึงดูเหมือนยังไม่ก้าวสู่เป้าหมายที่ควรจะเป็น การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแบบใดจึงจะตอบโจทย์สังคมทั้งในระดับประเทศและระดับโลกในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทดลองใช้ในการเรียนการสอนอยู่นั้นมาถูกทางหรือไม่ เราควรต้องตั้งเป้าหมายในการสร้างบุคลากรที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมแบบใด เหล่านี้ข้าพเจ้าได้คำตอบจากการอ่านหนังสือเรื่อง “ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช” โดยอาจารย์ ดร. วิริยะ ฤกษ์ชัยพนิช นักวิชาการผู้ก่อตั้งเว็บไซต์การศึกษา eduzones.com นักวิจัยและพัฒนาการศึกษาผู้สร้างห้องเรียนต้นแบบแห่งอนาคตที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันร่วมกับคุณครูกรมรัตน์ ฉิมพาลีครู คศ. 1 โรงเรียนถนนหักพิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ ครูต้นแบบห้องเรียนคุณภาพระดับชาติผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดห้องเรียนแห่งอนาคตครูผู้ไม่หยุดนิ่งที่จะเรียนรู้นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่วิธีการนำเสนอที่ใช้รูปแบบการบอกเล่าความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียนที่ผ่านการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงด้วยสำนวนภาษาแบบกึ่งทางการอ่านเข้าใจง่าย สำหรับผู้ที่สนใจ

เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแต่อาจจะไม่ได้มีพื้นฐานความรู้เชิงทฤษฎีมากนักเช่น ผู้ปกครอง ผู้มีใจรักการสอนศาสตร์แขนงต่าง ๆ หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพกว้างของการจัดการศึกษาในประเทศต่าง ๆ แต่ยังช่วยปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างผู้เรียนให้มีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัวและต่อเนื่องไปถึงระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษา สำหรับผู้อ่านที่มีความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษามาพอสมควร หนังสือเล่มนี้อาจจะให้ข้อมูลที่ง่ายไป ขาดการลงลึกถึงรายละเอียดที่ซับซ้อนในบางจุด นอกจากนี้ โครงสร้างการเขียนที่มีการแบ่งหัวข้อย่อย อาจทำให้ขาดความต่อเนื่องของเหตุและปัจจัย เป็นวิธีการเรียงร้อยที่อาจส่งผลต่อเอกภาพของหนังสืออยู่บ้าง ทว่า หากพิจารณาความสำคัญของหนังสือเล่มนี้ในฐานะที่เป็นประสบการณ์จากผู้เขียนที่ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติจริงแล้ว เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ก็โดดเด่นในแง่ของการนำทฤษฎีมาปรับใช้ในการจัดการศึกษาอย่างรูปธรรม นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นปัญหาของการปฏิรูปการศึกษาไทย วิชาภวศาสตร์สังคมไทยทั้งในทางอ้อมและทางตรง และมีบทบาทสำคัญต่อผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ตลอดจนบุคลากรในแวดวงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูอาจารย์ ในการกระตุ้นเตือนให้เกิดการอุทิศ ทบทวนตัวเอง ตลอดจนทบทวนสังคมที่เคยเป็นมา เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพสืบไป

โครงสร้างหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 14 ตอนหลัก

ตอนที่ 1 “บรรพบุรุษของผมมาจากเทือกเขาอัลไต” เป็นบทนำเรื่องที่ผู้เขียนเสนอให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญของระบบการศึกษาไทยอยู่ที่ค่านิยมที่ว่า “ความเก่งแปรผันตรงกับความจำ” (น.12) ดังที่เราถูกสอนให้เชื่อกันมาตลอดแบบไม่ได้ตรวจสอบที่มาหรือความเป็นไปได้เลย เช่นกรณีที่เชื่อกันว่า “บรรพบุรุษของคนไทยมาจากเทือกเขาอัลไต” สำหรับข้าพเจ้าสิ่งที่อาจารย์วิริยะต้องการเสนอแนะไว้ไม่ใช่การวิพากษ์ว่าการท่องจำเป็นสิ่งเลวร้าย แต่เสนอว่าเราควรจะมีการท่องจำเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การท่องจำไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นฐานแห่งการต่อยอดการเรียนรู้ซึ่งอาจจะวิพากษ์กลับชุด

ความรู้เดิม** หรือขยายองค์ความรู้เดิมให้กว้างขวางขึ้น กล่าวคือ เราต้องไม่ยึดกับคะแนนจากข้อสอบปรนัย และคำชมจากการวัดผลของบุตรหลาน ตัวเอง หรือใครก็ตาม ความเชื่อตาม ๆ กันมานั้นเป็นกรงแห่งมายาคติซึ่งจำเป็นต้องทะลายออกให้ได้เพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่และก้าวเดินไปสู่อนาคต

ในตอนที่ 2 “หรือว่าโลกหมุนเร็วขึ้น” อาจารย์วิริยะแสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีโครงข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อความรู้และข้อมูลของโลกให้เป็นหนึ่งเดียว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องเกิดการปรับรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ผู้เขียนฝากคำถามที่พลิกเปลี่ยนมุมมองความคิดแก่ผู้อ่าน ไว้ว่า แทนที่จะมองเทคโนโลยีเป็นวายร้าย เราควรจะช่วยกันคิดว่าจะสร้าง “คน” หรือ “ผู้ใช้” (user) ให้มีทักษะในการรับมือกับภาวะล้นเกินของข้อมูลที่ล้นไหลและถ้าหาก สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างมีคุณภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประชากร ชุมชนและเครือข่ายใน “โลกเสมือนจริง” กลายมามีอิทธิพลมากกว่าชุมชนในโลกความเป็นจริงด้วยซ้ำ

“เราห้ามเด็กเล่น Facebook ซึ่งเป็นสังคมที่มีประชากรมากที่สุดในโลก มีความรู้และโอกาสมากมาย แทนที่จะห้าม ลองหันมาเตรียมความพร้อมให้เด็กของเราเป็นประชากร Facebook ที่มีคุณภาพดีไหมครับ” (น.25)

ตอนที่ 3 “งานแปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย งานเก่า ๆ หลายอย่างค่อย ๆ หายไป” ผู้เขียนยกตัวอย่างการนำเครื่องจักรและหุ่นยนต์มาใช้แทนที่มนุษย์ซึ่ง

**ข้าพเจ้าได้ลองค้นข้อมูลอย่างคร่าว ๆ จากอินเทอร์เน็ต พบบทความที่วิพากษ์ชุดความรู้ที่ว่า “บรรพบุรุษของผมมาจากเทือกเขาอัลไต” จำนวนมาก เช่น บทความเรื่อง “คนไทยอพยพมาจากเทือกเขาอัลไต ประวัติศาสตร์ ‘ปลอม’ ที่ไม่ยอมจากไป และพิพิธภัณฑสถานไทย ที่ไม่หมุนตามโลก” ตีพิมพ์ในคอลัมน์ สุวรรณภูมิ สังคมวัฒนธรรมเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ 18 กันยายน 2557, บทความเรื่อง “คนไทยไม่ได้มาจากเทือกเขาอัลไต” โดยเมธา มาสขาวตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันอาทิตย์ที่ 22 กุมภาพันธ์ 2558, บทความเรื่อง “เทือกเขาอัลไต เคยมีคนไทยอยู่ซะเมื่อไหร่? แล้วทำไมนักเรียนไทยยังต้องเรียน” โดยศิริพันธ์ เหล่ามานะเจริญ เป็นต้น

เกิดขึ้นจริงในประเทศสิงคโปร์ ฮอังกง สหรัฐอเมริกา และเนเธอร์แลนด์ ในบริการห้องสมุด ซุปเปอร์มาร์เก็ต โรงงานการผลิตสินค้าไอที เพื่อเสนอให้เห็นภาพที่มนุษย์ถูกคุกคามโดยเครื่องยนต์และยอนถามผู้อ่านว่า หากงานที่เราทำวันนี้สามารถแทนที่ด้วยเครื่องจักรกลได้จะเกิดอะไรขึ้น และอะไรคือทักษะที่คนรุ่นใหม่ต้องมี ขณะที่ในตอนี่ 4 “ทางเลือก” ก็ตอบคำถามที่ทิ้งค้างไว้ในตอนที่ 3 ว่าวิธีการสร้างคนให้เหมาะกับรูปแบบงานในกระแสการปฏิรูปการศึกษาคือ “รูปแบบการสอนใหม่” (new learning model) สร้างผู้เรียนที่ตื่นตัว (active learner) แทนผู้เรียนแบบรอการป้อนความรู้จากอาจารย์ (passive learner)

ใน “รูปแบบการสอนใหม่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพร้อมรับสังคมและงานที่เปลี่ยนไป” ซึ่งเป็นเนื้อหาในตอนี่ 5 ผู้เขียนได้ขยายความ “ทักษะแห่งอนาคต 4 ทักษะหลัก” ที่คนรุ่นใหม่จำเป็นต้องมี ได้แก่ 1) *ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills)* ซึ่งหมายถึงการมีวิจรณ์ญาณในการเสพ-การเลือกประมวลข้อมูล ข่าวสาร 2) *ทักษะการคิด (Thinking Skills)* ซึ่งครอบคลุมถึงการคิดอย่างมีวิจรณ์ญาณการคิดแก้ปัญหาการคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม 3) *ทักษะการทำงาน (Working Skills)* เช่น ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) ทักษะการทำงานเป็นทีม (Collaboration Skills) ทักษะการใช้เทคโนโลยี (Digital Skills) และ *ทักษะชีวิต (Life Skills)* ซึ่งได้แก่ การมีแรงบันดาลใจ มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ เข้าใจผู้อื่น เป็นต้น

เมื่อได้ตอบคำถามที่ทิ้งค้างไว้ในตอนที่ 3 แล้ว ใน “การสอนแบบใหม่หลากหลายรูปแบบ” ซึ่งเป็นเนื้อหาตอนที่ 6 ผู้เขียนได้ขยายความการสอนรูปแบบใหม่ที่ทิ้งค้างไว้ในตอนที่ 4 ด้วยการลงลึกรายละเอียดเกี่ยวกับการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (*Problem-Based Learning*) ซึ่งหมายถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ โดยมีเด็กเป็นผู้แก้ปัญหาและการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (*Flipped Classroom*) ซึ่งผู้เขียนสรุปความให้เข้าใจง่ายขึ้นว่าเป็น “การให้นักเรียนไปเรียนที่บ้าน มาทำการบ้านที่โรงเรียน” (น.52) กล่าวคือ ให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีในช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคลิปวิดีโอหรือบทเรียนออนไลน์ ส่วนการบ้านที่

หมายถึงก็คือ project ซึ่งมาร่วมกันสะท้อนย้อนคิดในชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้และแนะแนวทางแก้ปัญหาบุคคล

ข้อดีของหนังสือเล่มนี้คือการที่อาจารย์วิริยะช่วยแนะนำ “แหล่งการเรียนรู้ในช่องทางออนไลน์” สำหรับให้อ่านไปต่อยอดในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็น *Khan Academy* ริเริ่มโดยคุณซัลแมน คาน (Salman Khan) ซึ่งเปิดห้องเรียนออนไลน์ให้คนทั่วโลกสามารถนำไปใช้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย หลักสูตรการเรียนแบบออนไลน์ฟรี อื่น ๆ ในรูปแบบ *Massive Open Online Course (MOOC)* หรือ *STEM* การสอนด้วยการตั้งปัญหาแบบบูรณาการความรู้โดยนำ Science วิทยาศาสตร์ Technology เทคโนโลยี Engineering วิศวกรรมศาสตร์ และ Mathematic - คณิตศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงต่อยอดจากการเรียนการสอน โดยใช้ปัญหาเป็นพื้นฐาน (*Problem Based Learning: PBL*) ซึ่งปัจจุบันสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เองก็ได้จัดตั้งเครือข่ายสะสมเต็มศึกษาขึ้นด้วย

ก่อนจะกล่าวถึงการจัดการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอาจารย์วิริยะได้นำร่องทำห้องเรียนต้นแบบแห่งอนาคตอันเป็นเนื้อหาหลักในตอนี่ 10-14 นั้น ผู้เขียนได้กระตุ้นให้อ่านดูคิดและทบทวนรูปแบบการจัดการศึกษาในประเทศไทย “ทางอ้อม” ผ่านการบอกเล่าความสำเร็จของการจัดการศึกษาในเกาหลี ฮอังกง ฟินแลนด์ออสเตรเลียและแคนาดาไว้ในตอนที่ 7 “การศึกษาในประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างไร” ข้าพเจ้าจะขอยกมากล่าวไว้อย่างย่อเฉพาะในส่วนที่เห็นว่าสามารถเชื่อมโยงกับการศึกษาในประเทศไทย ในการเชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทยในบางส่วน ข้าพเจ้าตั้งข้อสังเกตขึ้นจากการกล่าวโดยอ้อมของผู้เขียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในที่ต่าง ๆ อาทิ

- นโยบายการจัดการศึกษาของสิงคโปร์ Teach Less, Learn More “สอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น” ขณะที่ประเทศไทยติดอันดับการใช้เวลาเรียนเป็นอันดับต้นๆ ของโลก
- นโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศเกาหลีประสบความสำเร็จมาก ดังจะเห็นว่า ผล PISA (Programme for International Student Assessment)

คือโครงการประเมินผลนักเรียนในระดับนานาชาติ ซึ่งดำเนินการโดย OECD (2006) เด็กเกาหลีมีทักษะความเข้าใจในการอ่านสูงเป็นอันดับ 1 ของโลก ขณะที่เราพยายามสร้างวาระแห่งชาติ ผลักดันกรุงเทพฯ ให้เป็นมหานครแห่งการอ่าน แต่ในการจัดอันดับคุณภาพการศึกษาของประเทศกลุ่มอาเซียน โดย World Economic Forum (WEF) - The Global Competitive Report 2012-2013 ผลปรากฏว่า ไทยอยู่ในอันดับสุดท้าย (พม่าและลาวไม่ได้รับการประเมิน) และมีผลการประเมิน PISA ไม่เฉพาะด้านการอ่าน แต่รวมถึงด้านคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทุกด้าน

- นโยบายการศึกษาของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงสามารถแก้ปัญหาคอร์ปชันที่ยั่งยืนได้สำเร็จ ระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้ถูกนำมาใช้แทนที่การใช้กฎหมายรุนแรงซึ่งมีผลแต่เพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และทำได้แค่บรรเทาอาการขณะที่สังคมไทยดูเหมือนจะสานต่อนโยบายเกี่ยวกับการปราบคอร์ปชันในรูปแบบการรณรงค์มากกว่าที่จะเน้นการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ในเชิงลึกอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อมุ่งหมายผลสัมฤทธิ์ในการสร้างคน

- “ครูที่ฟินแลนด์มีเวลาพักผ่อนเพื่อท่องเที่ยว และหาความรู้มาสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก” (น.80) ขณะที่ครูในประเทศไทย แม้ว่าจะได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้นกว่าเดิมมากแล้ว และได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐเพิ่มขึ้น แต่ก็อาจจะยังมีรูปแบบภาระงานหลายส่วนที่ทำให้สูญเสียพลังงานด้านความคิดสร้างสรรค์ที่จะมาใช้สร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก

- นโยบายการจัดการศึกษาในประเทศแคนาดา มุ่งหมายเพื่อสร้างสมาชิกที่ดีของสังคมโดยใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จำลองสภาพสังคมเพื่อเตรียมพร้อมผู้เรียนสำหรับการออกไปอยู่ในสถานการณ์จริงมีระบบการทำงานเป็นทีมและมีวัฒนธรรมซึ่งเอื้อให้ทุกคนมีสิทธิเสนอความคิดเห็นและตั้งคำถามซึ่งกันและกันได้อย่างตรงไปตรงมาอย่างสร้างสรรค์ ในขณะที่วัฒนธรรมไทยซึ่งเน้น “การรักษาหน้า” และ “ระบบอาวุโส” อาจมีคร่ำครึในการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และเอื้อให้เกิดการสร้างเด็กและเยาวชนที่กลัวการแสดงความคิดเห็น

ต่อหน้าและขอพัฒนาธรรมการกล่าวลับหลังไปโดยปริยาย

ในเนื้อหาตอนที่ 7 นอกเหนือจากการกล่าวโดยอ้อมแล้ว อาจารย์วิริยะยังได้ให้ข้อคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาเพื่อเป็นการทบทวนวิธีการจัดการศึกษาในประเทศของเราไว้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย หากเด็กจบมาไม่มีงานทำ จะถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องรับผิดชอบ ให้ค่าเลี้ยงดูขณะที่ยังไม่ได้งานหรือหางานให้ ขณะที่ในประเทศไทย รัฐบาลกลับเร่งเด็กให้จ่ายเงินคืน “กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา” หลังเรียนจบปริญญาตรี ทั้ง ๆ ที่ระบบการศึกษาในบ้านเราทำให้เด็กเก่งการเรียน แต่ขาดทักษะการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะการตกงานที่สูงขึ้น

เนื้อหาตอนที่ 8 “การศึกษาของประเทศไทย” และเนื้อหาตอนที่ 9 “หัวใจของคุณภาพการศึกษา” มุ่งกล่าวถึงปัญหาสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยไม่อาจปฏิรูปการศึกษาแล้วสัมฤทธิ์ผลเช่นประเทศอื่นไว้ว่า ประการแรกเกิดจากความไม่กล้าที่จะปฏิรูปส่วนที่สำคัญคือ “การสอนและการวัดผล” แต่เน้นไปที่การอบรมสัมมนาและประเมินผลความสำเร็จในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ ส่วนประการต่อมาเกิดจาก “หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือการเปลี่ยนการสอนและการวัดผล ซึ่งเรายังไม่มีการเปลี่ยนแปลง” (น.114)

ในตอนต้นที่ 10 “อะไรจะเกิดขึ้น...ถ้าเด็กมีความสุขในการเรียน” ผู้เขียนกล่าวถึงประสิทธิภาพของผู้เรียน หากเราสามารถสร้างห้องเรียนให้เป็น “ห้องเรียนรู้อย่างแท้” โดยสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน เด็ก และครู รวมทั้งตอบโจทย์สังคม ขณะที่ในตอนต้นที่ 11 “การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเกิดจากความเข้าใจ” ผู้เขียนแสดงให้เห็นความสำคัญของ “ความคิดสร้างสรรค์” ในฐานะที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ โดยให้นิยามความหมายของความคิดสร้างสรรค์ และเสนอรูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning: CBL) ซึ่งจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนของการศึกษาไทยคือการพัฒนาทักษะการคิด อาจารย์วิริยะได้ถ่ายทอดขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบการสอน กระบวนการสอน 8 กระบวนการ ตลอดจนบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ 9 ข้อที่เอื้อให้การสอนแบบ CBL ประสบความสำเร็จไว้

อย่างชัดเจน นับเป็นเนื้อหาส่วนที่แข็งแกร่งที่สุดของหนังสือเล่มนี้เพราะสามารถอธิบายการออกแบบการสอนอย่างเป็นรูปธรรมโดยยกตัวอย่างกรณีศึกษาต่างๆ ซึ่งจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน เช่น

- กรณีศึกษาจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในซานดิเอโก ที่ให้นักเรียนเลือกธาตุที่มีลักษณะตรงกับนิสัยของตนเองมากที่สุด เขียนแฉงแฉงลักษณะของตนเองที่ตรงกับคุณสมบัติของธาตุและโพสต์ลง Facebook เชื่อมต่อวิทยาศาสตร์กลับมาที่ตนเอง และเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนผ่าน Facebook ที่เขาใช้อยู่ทุกวัน

- การฝึกทักษะการเขียนในวิชาภาษาไทย โดยให้ผู้เรียนกำหนดคำสำคัญในการเขียน เขียนข้อความแล้วโพสต์ลง Facebook และดูปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่อข้อเขียนชิ้นนั้นๆ

ตอนที่ 12 “ห้องเรียนไม่ใช่ห้องสอน” ผู้เขียนกล่าวย้าว่า “ห้องเรียนแห่งอนาคตต้องฝึกให้เด็กกระตือรือร้นและเรียนรู้ เป็นห้องเรียนที่จะช่วยพัฒนาความคิด เป็นห้องเรียนที่สร้างความสุข และไม่มีใครโดนทิ้ง” (น.164-165) ก่อนจะกล่าวถึงห้องเรียนต้นแบบชื่อ J-Sharp Future Classroom ซึ่งผู้เขียนและทีมได้พัฒนาขึ้น ตลอดจนแนะนำโปรแกรม CBL tool ซึ่งผู้เขียนพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างห้องเรียนแบบ interactive โดยที่ผู้เรียนสามารถร่วมประเมินผล โหวต และแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <http://cbltool.cpm>) ขณะที่ในตอน 13 “ห้องเรียนแห่งอนาคตเกิดขึ้นแล้ว” ผู้เขียนได้บอกเล่าถึงโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน” (CBL Train The Teacher) และเครือข่ายหลังการอบรม “Education Leader” ซึ่งได้จับอบรมให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ ก่อนลงจบด้วยตอนที่ 14 “ปฏิวัติการศึกษาเริ่มต้นที่ตนเอง” ซึ่งเน้นย้ำหลักความสำเร็จซึ่งต้องเกิดขึ้นจาก “3 ประสาน” กล่าวคือ *นักเรียนนักศึกษา* ต้องปฏิวัติรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง *ผู้ปกครอง* ต้องช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก ช่วยให้เด็กค้นหาตัวเองให้พบ ให้โอกาสตัดสินใจเดินสู่สิ่งที่ฝันและ *ครูอาจารย์* ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก สร้างแรงบันดาลใจ และวางบทบาทตนเองในฐานะผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับศิษย์

ข้าพเจ้าเริ่มอ่านหนังสือเล่มนี้ในช่วงอาการป่วยไข้เริ่มทุเลา และเขียนบทความนี้จบลงในช่วงเวลาที่ใกล้จะหายป่วย สิ่งที่ข้าพเจ้ากังวลใจมากที่สุดระหว่างการป่วยใช้นั้นคือ จะแก้ปัญหาอย่างไรกับชั้นเรียนวรรณกรรมวิจารณ์ที่รับผิดชอบในสัปดาห์ที่วางแผนให้นิสิตได้เรียนรู้เกี่ยวกับ “การวิจารณ์ข้อวิจารณ์” หมายถึงวิจารณ์บทวิจารณ์ที่เขียนไว้อีกทอดหนึ่ง ซึ่งทุกอย่างได้เตรียมพร้อมไว้แล้ว การยกเลิกดูเหมือนจะไม่ใช่วิธีทางที่ถูกควร ด้วยขีดจำกัดเรื่องเวลา และความตั้งใจของผู้เรียนซึ่งเตรียมพร้อมสำหรับการนี้...ข้าพเจ้าคิด วางแผน พิมพ์ และโพสต์อธิบายวัตถุประสงค์การเรียนรู้ใน “กลุ่มลับ” Facebook ซึ่งทุกคนในชั้นเรียนเป็นสมาชิก...และรอคอยคลิปการนำเสนอบทวิจารณ์ข้อวิจารณ์จำนวน 10 คลิปทยอยส่งถึงข้าพเจ้าใน “กลุ่มลับ” ข้าพเจ้าเปิดดู ขณะที่อาการคงยังไม่ทุเลา ไม่ใช่แค่แนะนำแล้วจบกัน ทั้ง 30 คนในชั้นเรียนทำหน้าที่เป็น “ผู้เรียนมืออาชีพ” อย่างที่ข้าพเจ้าคาดไม่ถึง เพราะหลังการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม มีการถกเถียงและแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดโดยปราศจากความเคอะเขิน มีอารมณ์ขันตามธรรมชาติแห่งช่วงวัยสมตามที่ข้าพเจ้าตั้งใจ บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามที่ตั้งไว้ทุกประการ โดยที่ข้าพเจ้าทำหน้าที่ในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้อยู่เบื้องหลัง และให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในบทบาทที่ข้าพเจ้าเป็น

“ทุกคนช่วยกันถามค้ครู หนูว่าเพื่อน ๆ ตั้งใจฟังหรือเซ็นต์กันค้ค้ครู บรรยากาศคล้าย ๆ ที่เรียนกันตามปกติแต่ไม่ได้นั่งครึ่งวงกลม และไม่มีครู”

ผู้เรียนที่ตื่นตัว (Active Learner) การฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ด้วยวิธีสอนแบบกรณีศึกษา (Case Based Learning) โดยการนำบทวิจารณ์มาใช้เป็นกรณีศึกษา การนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่การเรียนรู้ การพยายามให้เด็กค้นหาคำตอบเอง หลีกเลี่ยงการตัดสินคำตอบถูกหรือผิดของเด็กแต่กระตุ้นให้เกิดการสนทนากันระหว่างกลุ่มเพื่อน เหล่านี้เกิดขึ้นได้เป็นครั้งแรกโดยที่ข้าพเจ้าไม่ได้ปรากฏตัวในห้องเรียน トラบใดที่เด็กเสพติดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งข้าพเจ้ามักจะบอกสั้นๆ ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านขั้นตอน “อ่าน” “คิด” และ “เขียน” ทั้งในความหมายว่า take note

เขียนบทวิจารณ์ หรือครอบคลุมการนำเสนองานหรืออภิปรายที่ต้องอาศัยการถ่ายทอด การเกิดขึ้นของ “ห้องแห่งการเรียนรู้” ไม่ใช่ “ห้องสอน” ก็ไม่น่าจะยากอีกต่อไป แน่หน่อนว่าการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนซึ่งแนบหน่อนว่าต้องคู่ขนานไปกับการวัดผลไม่ใช่เรื่องง่าย และทุกการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงมักจะมีบาดแผลเกิดขึ้นเสมอ การได้อ่านหนังสือเรื่อง “ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช” โดยอาจารย์ ดร. วิริยะ ฤกษ์ชัยพาณิชย์ และคุณครูกมลรัตน์ นิมพาลีในหัวงังหวะชีวิตนี้ ให้คำตอบแก่ข้าพเจ้าว่า ที่พยายามทำมานั้น ไม่น่าจะผิดหรือหลงทางไป หนังสือเล่มนี้ยังให้กำลังใจ บอกให้รู้ว่า มีครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และนักการศึกษาจำนวนมากที่กำลังลุกขึ้นมาปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนและการประเมินวัดผลเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศชาติเราให้มีทักษะพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอยู่ไม่ห่างเหมือนในยุคสมัยคุณตาคุณยายยังเด็กอีกต่อไปแล้ว

งังหวะอันเหมาะสมควร หนังสือเล่มที่ข้าพเจ้าแนะนำท่านผู้อ่าน ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตดั่งได้เล่ามาทำให้ข้าพเจ้าหวนคิดถึงวรรคทองของกวีนิพนธ์ “เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน” ซึ่งเขียนโดย รองศาสตราจารย์วิทยากร เชียงกุลเมื่อสมัยยังเป็นนักศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2511 ความว่า

ฉันทเยาว์ ฉันทเขลา ฉันททั้ง ฉันทจึง มาหา
ความหมาย ฉันทหวัง เก็บอะไร ไปมากมาย
สุดท้ายให้กระดาษฉันทแผ่นเดียว

หมายใจว่าห้องเรียนในอนาคต จะกลายเป็นปัจจุบันในระยะเวลาอันใกล้ และครูอาจารย์ผู้มีความบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา จะไม่เพียงมีตำแหน่งเป็น “กระดาษเพียงแผ่นเดียว” ในความทรงจำของนิสิตนักศึกษา.

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

วิริยะ ฤกษ์ชัยพาณิชย์ และ กมลรัตน์ นิมพาลี. 2559. **ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น

References

Reuchaipanich, W. and Chimpalee, K. 2016. **Future Classroom Changes Teacher to be Coach**. Bangkok: Se-Ed Plc. [in Thai]